PLANTENGEMEENSCHAPPEN

VAN MUY EN SLUFTER

door Jaap van Dijk, Amsterdam, met foto's van de schrijver.

Om een inzicht te krijgen in de plantengemeenschappen van Muy en Slufter, Texel's beroemde plantengebieden, is het gewenst eerst onze aandacht te schenken aan het terrein zelf en vooral aan het ontstaan ervan.

De gegevens hierover dank ik aan Dr. V. Westhoff, die zo vriendelijk was mij inzage te verlenen van par. 7 „Historische geografie van Texel" van zijn dissertatie. Dit manuscript maakte het mogelijk tijdens het eerste kamp betrekkelijk uitvoerig in te gaan op de geschiedenis van het eiland Texel. In het kort hierover het volgende, voor zover deze gegevens betrekking hebben op Muy en Slufter : In de jaren 1629 en 1630 werd een „Zanddijk" aangelegd, die Texel met Eyerland verbond. Ten Westen hiervan strekte zich het strand uit, waarop zich van Zuid naar Noord duintjes vormden (Rijsbol, Kleine Nol, Slufterbollen). Ten Oosten van de dijk kon aanslibbing plaats vinden ; het uitgestrekte slik dat ontstond, werd in 1835 ingedijkt (Eyerlandse Polder — groot 3300 h.a.). Een eeuw geleden was het brede strand ten W. van de dijk nog onbegroeid, met in het midden de „Slufterbollen". Aan het Zuideinde van de stuifdijk ontstonden twee primaire duinvalleien „de Nederlanden" en de „Muyvlakte". Van zee uit drongen twee geulen het strand binnen : de Grote Slufter en de Kleine Slufter. In 1855 werd een zanddijk

over dit strand aangelegd, welke dus evenwijdig liep aan die van 1629.

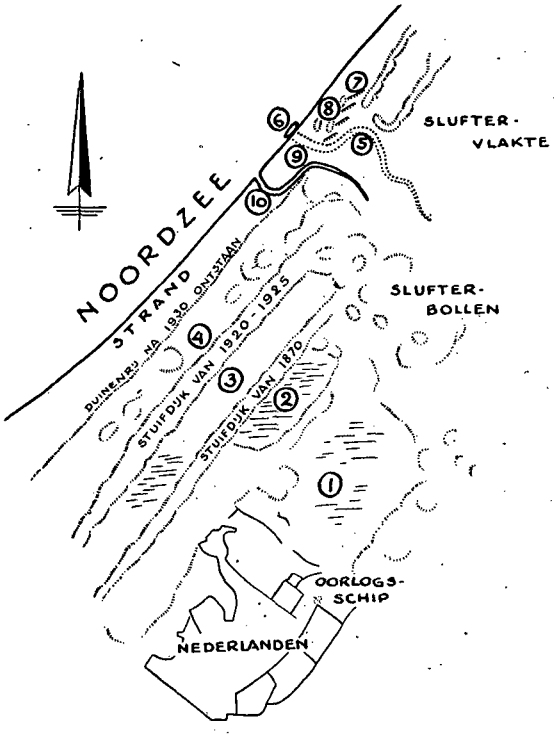
Reeds in de winter van 1858 braken de Slufters de nieuwe dijk op een drietal plaatsen door, terwijl ten Zuiden daarvan de Muy ontstond. Onlangs is de Grote Slufter gedicht ; tot nu toe is de Kleine Slufter nog steeds niet bedwongen.

Tijdens ons Texelkamp konden we in de oorspronkelijke ingang van de Kleine Slufter een gestrand schip zien liggen (waarschijnlijk een oorlogsslachtoffer). Deze versperring heeft tot gevolg gehad, dat de slenk zich een paar honderd meter in zuidelijke richting heeft verplaatst en duidelijk was te zien, dat de hoge schelpenbanken, die toen neergeworpen werden en waarop zich jonge duintjes vestigden, het hele karakter van de open vlakte tussen de stuifdijk en de Slufterbollen veranderd hebben. Nog is de Sluftervlakte ten N. van de Slufterbollen zilt, maar op verschillende plaatsen is de verzoeting reeds duidelijk merkbaar. Het laat zich dan ook aanzien, dat de vegetatie zich in de eerstvolgende jaren aanzienlijk zal wijzigen. Hierop wordt echter straks teruggekomen.

Wat de Muy betreft : deze werd vóór 1870 door twee dijken naar het Westen afgesloten. Het gebied achter de Muy werd door een dijkje van de Slufterbolllen gescheiden. In dit dijkje bevindt zich een duiker, die bij hoge vloed in de winter nu en dan zeewater doorlaat. Het gebied van de Muy achter de stuifdijk van 1870 wordt thans de Binnen Muy genoemd. Dit is het terrein waar de lepelaars broeden en de zeldzaamste planten voorkomen. Daar de kust voor de Muy geleidelijk aangroeit, kon van 1920-1925 een tweede strandvlakte worden afgesnoerd, de Buiten Muy en daar vóór treffen we nu alweer een derde ; de Buitenste Muy, aan. De duinenrij, die dit gebied van de zee afscheidt, is niet alleen hoog, maar bovenal indrukwekkend. Prachtig treffen wij hier de plantengemeenschappen aan van de zeereep.

Ten Z. van de Muyvlakte ligt de primaire duinvallei „de Nederlanden", waarvan men in 1890 een gedeelte tot weiland ontgon ; 17 jaar later werd de ontginning opnieuw met kracht voortgezet, zodat de hele vallei bedreigd werd. Het is aan de actie der vrienden van Texel, in de eerste plaats aan de grote Nederlander, wijlen Dr. Jac. P. Thijsse te danken, dat deze bedreiging kon worden afgewend en in 1908 werd het natuurmonument de Muy, het eerste staatsnatuurmonument op de eilanden, gesticht. In 1926 volgde uitbreiding ; het natuurreservaat „Binnen-, Buiten-Muy en Slufter is thans ongeveer 800 h.a. groot.

Een ander belangrijk reservaat vormt het gebied van „De Geul en Westerduinen", dat ca. 1800 h.a. groot is. Ook hierheen hielden wij tijdens onze Texelkampen excursies. Het was ons er echter in de eerste plaats om te doen een zo volledig mogelijke

1. Binnen Muy (Muyvlakte); 2. Lepelaar-kolonie Binnen Muy; 3. Buiten-Muy; 4. Buitenste Muy; 5. Vroegere loop van de Kleine Slufter; 6. Gestrand schip; 7 Rietmatten; 8 Jonge duintjes; 9. Schelpenbanken; 10 Tegenwoordige Kleine Slufter.

plantenlijst samen te stellen van Muy, Slufter en Eyerlandse Duinen en daar plantensosiologische opnamen te maken. Tijdens het eerste kamp werden ruim 50 opnamen gemaakt. Een volledig verslag hiervan wordt aan de Directeur van 't Staatsbosbeheer gezonden.

Dat in een dergelijk uitgestrekt duingebied als hierboven besproken werd, talrijke plantengemeenschappen voorkomen, is welhaast vanzelfsprekend. Tijdens ons kamp bleek tevens dat het terrein gedurende de laatste tien jaar op verschillende plaatsen aanzienlijk is veranderd. Immers, 8 jaar geleden schreef Johan Dijk in „Kruipnieuws", het orgaan van de N.J.N.-sociologengroep (2e jaargang No. 5): „tweemaal daags rolt de vloed over het voorste deel der Sluftervlakte". En nu, nog geen tien jaar later, kunnen wij dit al niet meer zeggen. Hoogstens bereikt de vloed de vlakte nog in de wintermaanden en in 't vroege voorjaar; in de zomer echter droogt zelfs de grote binnenplas bijna uit en worden verschillende gedeelten van de Slufter steeds meer door het stuifzand overstoven en opgehoogd. Tenslotte kan het zeewater ook deze gebieden niet meer bereiken, een verdere ontzilting is het gevolg en daarmede gaat gepaard een verandering van plantengmeenschappen.

Algemeen bezien kunnen we de Sluftervlakte het best vergelijken met het natuurmonument de Bosplaat op Terschelling, hoewel deze laatste veel grootser, machtiger en imposanter is (Slufter ca. 350 ha — Bosplaat ca. 4000 ha).

Waar in de laagste delen het zeewater blijft staan en van tijd tot tijd opnieuw binnendringt, daar ontkiemt in het zandige slik de Zeekraal en vormt een vaak uitgestrekt oerwoud van roodaangelopen, groene miniatuurboompjes. Doordat de bodem constant met zeewater doordrenkt is, is deze niet alleen zout maar ook luchtarm. Het ontbreken van zuurstof is oorzaak, dat een soort rottingsproces optreedt, waardoor een zwarte laag ontstaat van zwavelijzer (Fe S).

Tussen de Zeekraalplanten komen nog vele andere halophyten voor, zoals Lamsoor, Schorrenkruid, Zilte Schijnspurrie en Melkkruid. Nu eens domineert de ene plant, dan weer de andere ; we spreken dan van een faciesvorming. Zuivere plantengemeenschappen van dit Kweldergras-Zeekraalverbond (Puccinellio-Salicornion) treffen wij in het gebied van de Slufter niet veel meer aan. Hiervoor moeten we op Texel naar een geheel ander oord en wel naar de schorren en slikken van de Eendracht, het beroemde vogelgebied, dat de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten gepacht heeft en dat niet alleen een uiterst belangrijk ornithologisch reservaat, maar ook botanisch zeer waardevol is. Daar, waar eb en vloed elkander afwisselen, treffen wij deze associaties veel zuiverder aan.

Op die Zeekraalgemeenschap volgt onmiddellijk een geheel ander plantendek, een vegetatiebeeld, dat vooral in de maand Mei een lust voor het oog is. Deze pracht wordt gevormd door de duizenden en duizenden rose bloemhoofdjes van het Engelse gras, dat er broederlijk met de Ronde Rus samengroeit. Maar ook in de midzomer is het beeld verre van oninteressant. De Ronde Rus met de ronde glanzende knopjes beslaat veelal honderden vierkante meters. Ertussen hier en daar Zeeweegbree, mooie plukken van de schitterende paarse Lamsoren, de lage plantjes van Melkkruid met kleine bloempjes, grote plakkaten van Zilt-Fioringras en de fraaie pollen van de Gestrekte Zegge, maken het gehele plantenkleed afwisselend genoeg.

Het is een vegetatie, die als een fragment van de Gestrekte Zeggegemeenschap beschouwd kan worden en die we tot het Engels Gras-verbond (Amerion maritimae) rekenen.

In de Sluftervlakte vindt beweiding plaats door schapen. Veel kwaad verrichten deze dieren er echter niet, want ook zonder beweiding zou de vegetatie zeker in stand blijven. Op een enkele plaats treffen we de Gestrekte Zegge-gemeenschap (Juncetо-Caricetum extensae) optimaal ontwikkeld aan. Als kensoorten van de associatie worden behalve Gestrekte Zegge, ook Rode Bies en Zilte Ogentroost opgegeven. Ook deze vegetatie behoort tot het Engels gras-verbond en enkele opnamen werden hiervan gemaakt. Bijzonder interessant was, dat we tijdens het opnemen een paar prachtige vindplaatsen ontdekken van de Rode Bies, die op Texel zeer zeldzaam is.

Op de iets hogere gronden b.v. op die delen waar we de uitgestrekte lage zandbultjes aantreffen, domineert naast het Engels gras, het Rood Zwenkgras en wel de variëteit littoralis.

Helm en Zeeraket.

Deze associatie van de Engels gras-gemeenschap (Armerieto- Festucetum) neemt een zeer grote ruimte in en valt al heel gauw op door de donkergroene kleur. In deze omgeving vonden we na lang snuffelen ook 't Laksteeltje (Catapodium loliaceum) weer terug, een bijzonder mooi grasje, dat herkenbaar is aan de bloedrode steeltjes. Zoals bekend, is dit plantje in 1937 voor het eerst in Nederland gevonden; het groeit uitsluitend in deze vlakte.

In het N. deel van de Slufter vallen grote pollen Zeerus in het oog, waartussen Weidetorkruid groeit. Het is vooral in dit gebied, dat we de voortschrijdende verzoeting kunnen waarnemen; van de duinkant wordt zoet water aangevoerd ; van de Slufterzijde zout water. De Zeerus, een forse plant met onbebladerde bloeistengels en met rolronde stekende bladen, staat er soms zo dicht, dat er weinig ruimte blijft voor andere planten. Hier vinden we ook de eerste exemplaren van Knopbies en ongeveer gelijk hiermee verschijnen Zilverschoon, Zilte Zegge en Rode Ogentroost; en hiermee doet een nieuw gezelschap zijn intrede. Steeds meer begeleiders treden op en tenslotte verdwijnen de laatste halophyten. Dan is de Knopbiesgemeenschap (Schoenetum nigricantis), één der mooiste plantengemeenschappen van de duinvalleien, haar veelal kortstondig bestaan begonnen. Veelal kortstondig, want zodra de bodem ontkalkt is, verdwijnt zij weer en maakt plaats voor een veel minder interessant struweel van Kruipwilg met Waternavel en Watermunt. Tenslotte vindt verzuring plaats en ontstaat een Kraaiheidevegetatie. Al deze stadia zijn zowel in het N. deel van de Slufter als in de Binnen- en Buiten Muy prachtig te bestuderen en alle mogelijke nuances zijn er waarneembaar.

Ter hoogte van strandpaal 28, in het zuidelijk deel van de Eyerlandse duinen, ontdekte men tijdens het 2e kamp in een oude duinvallei een prachtige groeiplaats van de zeldzame Slanke Gentiaan. Honderden exemplaren stonden er in volle bloei. Deze plant wordt als een van de kensoorten opgegeven van het Puntmos-Kruipwilggezelschap (Acrocladieto-Salicetum), een vegetatie, die, zoals hierboven reeds vermeld wordt op veel minder kalkrijke bodem groeit als het Knopbiesgezelschap.

Hoe enthousiast waren we, toen we in de Buiten Sluftervallei in een nog jong Schoenetum nigricantis tientallen Sturmia's ontdekten, haast onopvallende orchideeën met groene bloemen,

Biestarwegras op jonge zeeduintjes (opening tussen de beide stuifdijken).

die echter vooral te herkennen zijn aan de twee grote bladeren!

Op verschillende plaatsen groeit daar ook de edele Parnassia, koningin der duinvalleiën met de schitterende roomkleurige bloemen en het typische meeldraadstelsel. Pas als Parnassia en Sturmia optreden, mogen wij de vegetatie „optimaal" noemen. De mooiste groeiplaats van deze associatie vinden we echter niet in de Sluftervlakte, maar in de Muy. Het is een lust voor het oog hier het zuivere Schoenetum waar te nemen, één bonte mengeling van kleuren. Zelfs de prachtige langgespoorde Muggenorchis groeit er, begeleid door pracht exemplaren van Moeraswespenorchis. Andere, deels zeldzame, planten zijn Trilgras, Vlozegge, Rondbladig Wintergroen, Vleeskleurige Orchis en overvloedig komt er het Tere Guichelheil voor. In een plantensociologische opname werden 52 hogere plantensoorten genoteerd, wel een aanduidng hoe rijk dit gezelschap is. En dan praten we nog maar niet eens van de vele Zeggensoorten, zoals Zeegroene-, Drienerf-, Blauwe-, Gewone- en de zojuist genoemde Vlozegge, die er in bonte mengeling door elkaar groeien. Prachtig steken de helgele bloemen van Heelblaadje, Zilverschoon, Tormentil en Egelboterbloem af tegen het wit van Weidetorkruid en de rose en rode bloemen van Dophei en Struikheide, waartussen Duinvleugeltjesbloem zich een weg zoekt. En boven dit alles pronkt een zee van knopbies met zijn stralende bladeren en glanzend zwarte aren.

Lang niet overal is dit Parnassia-Knopbiesleger hetzelfde. Wanneer we zien naar Petten, Voorne en Terschelling, waar we dit gezelschap eveneens aantreffen, dan valt op, dat er een grote verscheidenheid bestaat in de verhouding van de planten, die tot dit gezelschap behoren. Ook wel ontbreken op sommige plaatsen enkele kensoorten geheel. Dat maakt juist de bestudering ervan zo uitermate interessant. Zonder enige overdrijving kan echter gezegd worden, dat de groeiplaats in de Muy-vlakte één van de mooiste van ons land is.

In de N.O. hoek van de Sluftervlakte is het gezelschap lang niet zo mooi ontwikkeld ; het is niet alleen veel jonger, maar op vele plaatsen bereikt de associatie zijn optimale ontwikkeling niet eens. Er bevindt zich veel minder kalk in de bodem dan in het gebied van de Muyen en de Buiten Slufter (Daar komt b.v.

de Duinsterretjesgemeenschap met meer soorten van de kalkrijke duinen voor). Duidelijk blijkt dit ook uit de aanwezigheid van vrij veel Dopheide, Kraaiheide en Kruipwilg. Plaatselijk gaat het gezelschap tenslotte over in een Struikheidegemeenschap (Calluneto-Genistetum), waarin behalve de reeds genoemde heidesoorten, ook Verfbrem, Stekelbrem en Schapenzuring aanwezig zijn ; elders in een fragmentaire Kraaiheidegemeenschap (Polypodieto-Empetrum), waar nog vele begeleiders uit het knopbiesgezelschap hun bestaan rekken.

Het beeld verandert geheel als het Duinriet vegetatievormend gaat optreden. Er is dan geen of weinig plaats meer voor andere planten ; hoogstens slaan enkele struiken op, zoals braam, wilgen, en een enkele berk. Tussen het Duinriet treffen we soms grote plukken aan van Addertong, een varensoort, die veel op een spinazieblad lijkt en een aparte vruchtbare aar draagt.

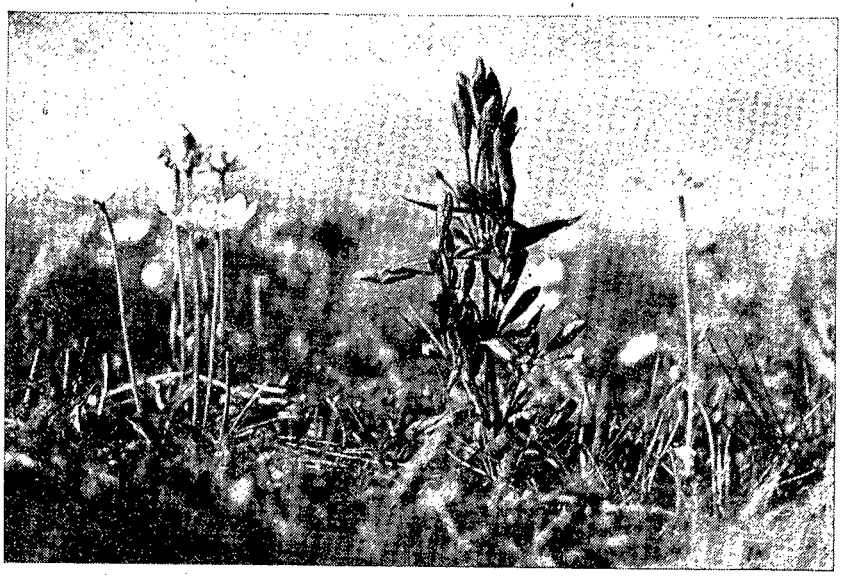
Tijdens een van de excursies van het eerste kamp ontdekten we in een secundaire duinvallei vlak achter de Sluftervlakte, een zeer belangrijke plantengroei. Wij kwamen hier bij een Pijpestrootjesgemeenschap (Molinietum) terecht, die nu eens niet arm aan soorten was, zoals elders in deze omgeving, maar integendeel zeer zeldzame kensoorten van de associatie bevatte. Verrukt waren we over de grote oppervlakte Spaanse Ruiter (in vrucht), de prachtige grote pollen van Vlozegge en de helblauwe bloemen van Blauwe Knoop. Overal kwam Addertong voor, benevens Tandjesgras, Pijpestrootje, Reukgras, Gewone Zegge, Drienerfzegge en ook viel de grote hoeveelheid mooi bloeiende Watermunt op. In een opname van 40 m^2 kreeg Spaanse Ruiter het cijfer 2-3. Het grootste gedeelte van de vallei bestond uit heide, die op Texel als eindstadium van de droge duinvallei beschouwd kan worden.

Ook in de Biesbos (een door afwatering uitgedroogde primaire duinvallei) troffen we een dergelijk Pijpestrootjes-gezelschap aan, maar hier weer zeer soortenarm (alleen met veel Blauwe Knoop).

Op de betrekkelijk kalkrijke hellingen van de Eyerlandse Duinen, Slufter en Muy groeit de Duinschapengras-Walstroogemeenschap (Festuceto-Galietum maritimi), waarin het Fakkelgras veel voorkomt, naast Echt Walstroo, Schapengras, Duinvleugeltjesbloem, Geelhartje, Grasklokje, Hazepootje, Buntgras, Thrincia en Muizenoortje. Dit gezelschap behoort tot het Buntgras-verbond (Corynephorion Canescentis). Waar de kalk tenslotte zo goed als verdwenen is, treffen we de Buntgrasgemeenschap (Corynephoretum canescentis) aan.

We zullen ons nu van het Noordelijk deel van de wijde Sluftervlakte via de Slufterbollen naar de Muy begeven.

In de opening tussen de beide stuifdijken van de Sluftervlakte ligt het brede strand voor ons, vol schelpen en gruis. Tot onze verbazing merkten we dat men in dit unieke natuurreservaat ook al aan het ingrijpen was, want men had van de noordelijke stuifdijk af in zuidelijke richting op enkele tientallen meters

Parnassia en Slanke Gentiaan Foto Dr. D. R. Kreger.

afstand van elkaar rietmatten geplaatst, in de verwachting, dat hier zand tegenaan zou stuiven om op deze wijze het gat zo spoedig mogelijk te dichten ! Maar ver vóór deze matten was de natuur zelf al aan het werk gegaan en hier vonden we de eerste jonge Biestarwegrasduintjes. Dit Biestarwegras is onze voornaamste duinbouwer en het groeit met de eenjarige Zeeraket op het hier zeer brede, zwak glooiende Noordzeestrand. De belangrijkste factoren voor de groei van de Zeeraket zijn een hoog nitraatgehalte (dode aangespoelde organismen) en voor het Biestarwegras de verse zandaanvoer door de wind.

Steeds meer zand wordt aangevoerd en er is niets imposanter dan op een stormachtige dag op het brede strand te staan en daar kubieke meters zand te zien opstuiven, meters en meters ver. Klein en nietig voelen we ons bij het aanschouwen van dit geweldige natuurgebeuren en we leren iets begrijpen van de eeuwige wisselwerking en het spel van golven en zand. Is het duintje tenslotte zó hoog geworden, dat het niet meer door de vloed overstroomd wordt, dan vestigen zich Helm of Zandhaver (Slufterbollen) en het Biestarwegrasgezelschap (Agropyretum boreo-atlanticum) gaat over in de Helmgemeenschap (Elymeto-ammophiletum). De plantenmassa wordt ieder jaar onder het zand bedolven, de wortelstokken groeien naar boven en uiteindelijk ontstaan de hoge zeeduinen. Wordt de zandaanvoer tenslotte sterk belemmerd door nieuwe duinen, die alweer er vóór zijn ontstaan, dan verandert het gehele beeld. Genoemde planten verdwijnen en Duinzwenkgras breidt zich steeds meer uit. In deze omgeving staat op een enkele plaats de Blauwe Zeedistel ;

tenslotte struweelvorming van Kruipwilg en op de talrijke open plekken groeit welig de Duinsterretjesgemeenschap (Tortuleto-Phleetum).

Aan de steile landzijde van de duinen bevindt zich een dichte duindoorngordel, die vooral in de Buitenste Muy en Slufter prachtig ontwikkeld is. Dit duindoornstruweel (Hippophaeto-Ligustretum) valt op Texel vooral op door het dichte dek van Duindoorn met ertussen hoge forse Vlieren, die er welig groeien en vruchtdragen. Maar behalve deze beide struiken groeit er volop het Wilgenroosje (Epilobium angustifolium) dat plaatselijk langs de helling domineert. Het is een fantastisch mooi gezicht de donkere vlieren en deze rode plakaten in de verte te zien. Andere planten zijn Boskruiskruid, Fijnstraal, Stekelvaren, Mannetjesvaren (soms heel veel) en Bitterzoet. Hoewel het soortenaantal niet zo talrijk is als in de binnenduinen van Holland, maakt de grote hoeveelheid planten, dat dit niet zo opvalt. De oorzaak moet worden gezocht in het feit, dat de bodem hier niet kalkrijk genoeg voor is.

Tenslotte wil ik dan nog wijzen op de Oeverkruidgemeenschap (Littorellion), die in de Buiten Muy fragmentair voorkomt en waar we behalve Oeverkruid, dat vele honderden vierkante meters bedekt, ook Egelboterbloem, Kleine Waterweegbree en krielexemplaren van Waternavel zien groeien. Al spoedig dringen Riet, Zeebies en Ruwe Bies op en breiden zich steeds meer uit. Dan ontstaat de Zeebies-gemeenschap (Scirpetum maritimi), die op enkele plaatsen overgegaan is in een volledig Mattenbies-Rietgezelschap (Scirpeto-Phragmitetum) met Riet, Grote en Kleine Lisdodde en Grote Boterbloem. Op andere plaatsen komt het Harig Wilgenroosje voor, Moeraszegge en Cyperzegge. Dit hele dek beslaat de kilometers lange Buiten Muy en het landschapsbeeld is geheel afwijkend van wat men in de andere valleiën gewend is.

Uit deze zeer onvolledige samenvatting blijkt wel, dat het gebied van de Muyen en Slufter plantensociologisch uiterst interessant is. Dagenlang hebben we gezworven door deze onmetelijke rijke valleiën en duinen, langs en ook wel door duinmeren, er plantensociologische opnamen gemaakt en genoten van de stille pracht van het onvolprezen natuurlijke duinlandschap. En met de vogelexcursie naar de Eendracht, waar we stil werden van al dat rijke vogelleven, zullen de tochten naar deze schatten nog lang in ons geheugen gegrift blijven. De Slufter en Muy, Texel's beroemde plantengebieden !

